

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ДЕБІТОРСЬКОЮ ЗАБОРГОВАНІСТЮ

Анотація. Виявлено та узагальнено основні проблеми, пов'язані з обліком та управлінням дебіторською заборгованістю. Зроблено загальні висновки та розроблено рекомендації щодо усунення основних проблемних аспектів обліку та управління дебіторською заборгованістю.

Аннотация. Выявлены и обобщены основные проблемы, связанные с учетом и управлением дебиторской задолженностью. Сделаны общие выводы и разработаны рекомендации по устранению основных проблемных аспектов учета и управления дебиторской задолженностью.

Annotation. The main issues of accounting and management of receivables are identified and summarized. General conclusions are drawn and recommendations for eliminating the problem aspects of accounting and accounts receivable management are developed.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, довгострокова та поточна дебіторська заборгованість, резерв сумнівних боргів.

Одним із найбільш актуальних і складних питань бухгалтерського обліку є облік дебіторської заборгованості, що пов'язаний з існуванням проблеми неплатежів. У процесі господарювання практично в кожного підприємства виникає дебіторська заборгованість. Наявна нестабільність економічної ситуації України призводить до значного збільшення ризиків у процесі продажу товарів, робіт, послуг з відстрочкою оплати. Незалежно від причин виникнення дебіторської заборгованості, уникнути її неможливо, тому важливо мати навички управління боргами, оскільки кожна гривня заборгованості за конкретним рахунком, контрагентом є складовою фінансового стану підприємства в цілому.

Огляд численних публікацій щодо питань дебіторської заборгованості в економічній пресі, наукових статтях та спеціальних виданнях дозволяє говорити про актуальність цього питання.

Проблемам дебіторської заборгованості присвячено ряд праць учених-економістів: Берези С. Л., Білика М. Д., Бутиця Ф. Ф., Єднака Т. С., Заруби О. Д., Ковальова В. В., В. Костюченко, Савицької Г. В., Чумаченка М. Г. та ін.

Мета написання даної статті – виявлення нагальних проблем, пов'язаних з обліком, управлінням та контролем за розрахунками із дебіторами, запропонування шляхів їх вирішення.

Об'єкт дослідження – дебіторська заборгованість.

Предмет – проблеми управління дебіторською заборгованістю.

Облік дебіторської заборгованості регулюється П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість", П(С)БО 13 "Фінансові інструменти", П(С)БО 2 "Баланс", але, незважаючи на такий контроль із боку держави, в обліку дебіторської заборгованості існує ряд проблем [1 – 3].

У результаті дослідження було визначено найбільш актуальні проблеми в обліку та управлінні дебіторською заборгованістю (рисунок).

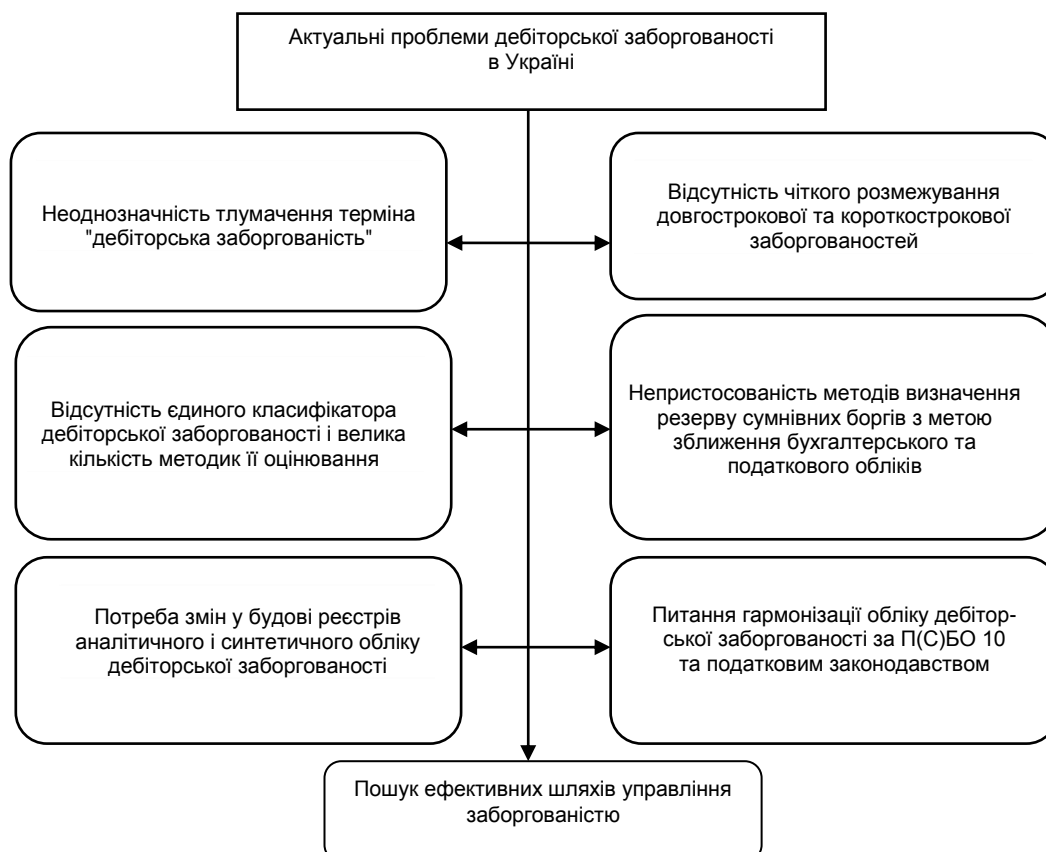

Рис. Актуальні проблеми дебіторської заборгованості

В економічно розвинених країнах Заходу нормальною вважають частку дебіторської заборгованості в активах підприємства близько 20 %. Такі показники для підприємств України не актуальні. Як свідчать статистичні дані, фактичний розмір дебіторської заборгованості на більшості вітчизняних підприємств не менший за 50 %. Зрозуміло, що на тлі зростання загальної суми дебіторської заборгованості, а у 2012 році обсяг дебіторської заборгованості збільшився на 13 % порівняно з 2011 роком, і на 1 січня 2012 року становив 16 млрд 289,6 млн грн [4], ситуація критична.

Щоб покращити методику обліку розрахунків з дебіторами, передусім необхідно внести зміни у П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" [1], у яких чітко були б розмежовані поняття довгострокової та короткострокової дебіторських заборгованостей. Їх облік нині ведеться на різних рахунках бухгалтерського обліку, що не відзначено у вищезазначеному стандарті. Разом із тим слід вказати, що поточна дебіторська заборгованість є оборотним активом, а довгострокова – необоротним, і вони обліковуються на різних рахунках.

Потрібно зробити уточнення визначення поточної дебіторської заборгованості, оскільки згідно з П(С)БО 10 поточна дебіторська заборгованість за продукцію, товари, послуги визначається активом одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів і послуг та оцінюється за первинною вартістю. Але утворення поточної дебіторської заборгованості не завжди слід пов'язувати з доходом, оскільки дохід вимірюється сумою очікуваних грошових надходжень, тому якщо не очікується погашення дебіторської заборгованості у звітному періоді, то наступні надходження коштів або певних матеріальних цінностей не можна вважати доходом.

Слід зазначити, що класифікація дебіторської заборгованості, яка запропонована чинним в Україні Планом рахунків та П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" [1], є суперечливою та не задовольняє в повному обсязі потреб користувачів під час складання фінансової звітності. Тому необхідно створити системний класифікатор дебіторської заборгованості.

Необхідно також зазначити, що в літературі зустрічаються суперечливі роз'яснення щодо вибору методу формування резерву сумнівних боргів. Тому шляхом удосконалення методів визначення резерву сумнівних боргів є затвердження переліку документів, що підтверджують і обґрунтовують визнання заборгованості сумнівною (безнадійною) [5].

Не менш важливою проблемою є співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей у загальній їх структурі. Як відомо, бажаним є співвідношення, коли кредиторська заборгованість переважає дебіторську на 10 – 12 %. Однак, як показують дослідження, на деяких підприємствах кредиторська заборгованість переважає зобов'язання у 10 і більше разів [6].

Існує необхідність змін у побудові реєстрів аналітичного та синтетичного обліку дебіторської заборгованості. Сьогодні облік дебіторської та кредиторської заборгованостей ведеться в одному реєстрі – Журнали № 3, а це зовсім різні об'єкти бухгалтерського обліку, які лише частково пов'язані між собою, тому пропонується вести синтетичний облік цих заборгованостей у різних реєстрах [7].

Для вдосконалення системи обліку та контролю дебіторської заборгованості можна рекомендувати:

1. Розробити комплекс заходів щодо:

збільшення кількості покупців і замовників підприємства з метою зменшення масштабу ризику несплати боргів;

постійного моніторингу потенційних дебіторів (оцінювання фінансового стану та платоспроможності, ринкової репутації, іміджу).

2. Створити резерв сумнівних боргів та встановити порядок його визначення в обліковій політиці підприємства.

3. Своєчасно контролювати співвідношення дебіторської і кредиторської заборгованостей. Значне перевищення фактичної дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності підприємства і робить необхідним залучення додаткових джерел фінансування.

4. Контролювати стан розрахунків із дебіторами, зокрема за простроченими заборгованостями, своєчасно виявляючи такі види дебіторської заборгованості, які є недопустимими для підприємства (наприклад, прострочена заборгованість контрагентів понад три місяці).

5. Створення відділу внутрішнього контролю (аудиту) чи, якщо він наявний, то відокремлення особи (сектору) у відділі, в обов'язки якої входив би контроль за сумнівною та безнадійною заборгованістю [8].

Важливу роль в управлінні дебіторською заборгованістю відіграють планування, організація та контроль за роботою з дебіторами. Отже, правильно організований облік та проведений аналіз дебіторської заборгованості повинен зменшити її розмір. А створення ефективної моделі обліку дебіторської заборгованості дозволить уникнути ризиків неплатоспроможності і зниження показників ліквідності внаслідок отримання об'єктивної та своєчасної інформації для прийняття оптимальних управлінських рішень.

Під час написання даної статті було виявлено багато проблемних аспектів у процесі обліку та управління дебіторською заборгованістю. Відкритими залишається чимало питань: розробка єдиного класифікатора дебіторської заборгованості, удосконалення методів розрахунку сумнівних боргів та інші.

Наук. керівн. Часовнікова Ю. С.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 08.10.99 р., зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу :

www.minfin.ua. 2. П(с)БО 13 "Фінансові інструменти", зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.ua. 3. П(С)БО 2 "Баланс" зі змінами та доповненнями [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.minfin.ua. 4. Висновки щодо виконання державного бюджету України за 2011 рік. – К. : Рахункова палата України, 2012. 5. Білик М. Д. Управління дебіторською заборгованістю підприємств / М. Д. Білик // Фінанси України. – 2005. – № 12. – С. 24–36. 6. Бутинець Ф. Ф. Організація бухгалтерського обліку : підручник / Ф. Ф. Бутинець, О. П. Войналович, І. Л. Томашевська. – 4-те вид. – Житомир : ПП "Рута", 2005. – 528 с. 7. Береза С. Л. Класифікація дебіторської заборгованості: нові підходи / С. Л. Береза // Вісник ЖІТІ. – 2007. – № 14. – С. 156. 8. Єдинак Т. С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємств в умовах фінансово-економічної кризи / Т. С. Єдинак // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. – 2009. – № 3. – С. 54–57. 9. Офіційний сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.